

933

कक्षा 9वीं परीक्षा, 2021-22

[229003-C]

SANSKRIT

संस्कृत

[Total No. of Questions: 23]

[Total No. of Printed Pages: 08]

[Time: 03 Hours]

[Maximum Marks: 80]

निर्देशाः -

- (i) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ii) प्रश्नानां सम्मुखे अङ्काः प्रदत्ताः।

प्र 1 उचितं विकल्पं चित्वा लिखत -

(1×7=7)

(क) 'बाला' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययः अस्ति -

- (अ) टाप्
- (ब) ज्ञाप्
- (स) चाप्
- (द) आप

(ख) 'पठित्वा' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययः अस्ति -

- (अ) क्तवतु
- (ब) क्त्वा
- (स) शतृ
- (द) तुमुन्

(ग) 'पातुम्' इत्यस्मिन् पदे प्रत्ययः अस्ति -

- (अ) क्त
- (ब) ल्यप्
- (स) तुमुन्
- (द) तच्छित

(घ) "सीता पतिव्रता पत्नी आसीत्" इत्यस्मिन् वाक्ये विशेषणपदम् अस्ति -

- (अ) सीता
- (ब) आसीत्
- (स) पतिव्रता
- (द) पत्नी

(ड) "अहं दीर्घा कथां पठामि" इत्यस्मिन् वाक्ये विशेषणपदम् अस्ति -

(अ) अहं

(ब) दीर्घा

(स) कथां

(द) पठामि

(च) 'जीमूतवाहनः दानवीरः राजा आसीत्' इत्यस्मिन् वाक्ये विशेष्यपदम् अस्ति -

(अ) जीमूतवाहनः

(ब) दानवीरः

(स) राजा

(द) आसीत्

(छ) 'हितैषिभिः मन्त्रिभिः' इत्यत्र विशेष्यपदम् अस्ति -

(अ) हितैषिभिः

(ब) मन्त्रिभिः

(स) सर्वे

(द) कोऽपि नास्ति

प्र.2 रिक्तस्थानानि पूरयत -

(1X7=7)

(क) 'इन्द्रः' इत्यस्य पर्यायपदं ..... अस्ति। (शक्रः / नगेन्द्रः)

(ख) 'मानुः' इत्यस्य पर्यायपदं ..... अस्ति। (शशि / सूर्यः)

(ग) 'विजयः' इत्यस्य विलोमपदं ..... अस्ति। (अजयः / पराजयः)

(घ) 'अन्धकारः' इत्यस्य विलोमपदं ..... अस्ति। (प्रकाशः / तमः)

(ङ) आचार्यः कम् अनुशास्ति? प्रश्नस्य उत्तरम् एकपदेन लिखत।

(च) वणिक्पुत्रस्य नाम किम्? इत्यस्य प्रश्नस्य उत्तरम् एकपदेन लिखत।

(छ) कः प्रियः अपि त्याज्यः? इत्यस्य प्रश्नस्य उत्तरम् एकपदेन लिखत।

प्र.3 युग्ममेलनं कुरुत -

(1X6=6)

(अ)

(ब)

(i) रामस्य - प्रथमा विभक्तिः।

(ii) भानुना - षष्ठी विभक्तिः।

(iii) फलम् - तृतीया विभक्तिः।

(iv) अनुगच्छन् - संज्ञापदं।

(v) उपकरोति - अनु

(vi) इन्दौर नगरम् - उप।

- (i) 'पठ्' धातोः लृटलकारस्य प्रथम पुरुषस्य एकवचनस्य रूपं किम् अस्ति?
- (ii) 'गच्छति' क्रियापदे का धातुः अस्ति?
- (iii) 'रामः धावति' इत्यस्मिन् वाक्ये धातुपदं किम् अस्ति?
- (iv) "विद्या माता इव अस्ति" अस्मिन् वाक्ये अव्ययपदं किम्?
- (v) "अहम् अपि आपणं गच्छामि" अस्मिन् वाक्ये अव्ययपदं किम्?
- (vi) "त्वम् पत्रं लिखसि" अस्मिन् वाक्ये सर्वनामपदं किम् अस्ति?

प्र.5 शुद्धवाक्यानां समक्षम् 'आम्' अशुद्धवाक्यानां समक्षं 'न' इति लिखत -

(1×6=6)

- (i) "नास्ति" इत्यस्मिन् पदे व्यञ्जनसंधिः अस्ति।
- (ii) 'मनः + हरः' विसर्गसन्धेः उदाहरणम् अस्ति।
- (iii) 'सदैव' वृद्धिसन्धेः उदाहरणम् अस्ति।
- (iv) "घनश्यामः" पदे कर्मधारयः समासः अस्ति।
- (v) "पीताम्बरः" पदस्य समास विग्रहः पीतम् अम्बरं यस्य सः इति अस्ति।
- (vi) द्विगु समासस्य उदाहरणं "पितरौ" अस्ति।

प्र.6 कविः कां सम्बोधयति?

(2)

अथवा

लोकरक्षा कथं सम्भवति?

प्र.7 स्वर्णकाकः कान् अखादत्?

(2)

अथवा

अनघीतः तपोदत्तः कैः गर्हितोऽभवत्?

प्र.8 जीमूतवाहनः कस्य पुत्रः आसीत्?

(2)

अथवा

प्रकृतेः प्रमुखतत्त्वानि कानि सन्ति?

प्र.9 पुरुषः सिकताभिः किं करोति?

(2)

अथवा

सज्जनानां मैत्री कीदृशी भवति?

प्र.10 बालः कदा क्रीडितुम् अगच्छत्?

(2)

अथवा

कीदृशी वीणां निनादयितुं कविः प्रार्थयति?

प्र.11 प्रकृतिः केषां संरक्षणाय यतते?

(2)

अथवा

जीमूतवाहनः कीदृशः आसीत्?

प्र.12 स्वरवर्णाः कतिधा भवन्ति?

(2)

अथवा

कति नासिकावर्णाः सन्ति?

प्र.13 अधोलिखितानि कथनानि कः कं प्रति कथयति — (कोऽपि द्वे)

(2)

(i) धन्यवाद! मातुलः याम्याधुना।

(ii) तण्डुलान् मा भक्षय।

(iii) सिकताः जलप्रवाहे स्थास्यन्ति किम्?

प्र.14 रेखाङ्कित पदान्या धृत्य प्रश्न निर्माणं कुरुत - (कोऽपि द्वे)

(2)

- (i) सूर्योदयात् पूर्वमेव बालिका तत्तोपस्थिता।
- (ii) मोदकानि पूजानिमित्तानि रचितानि आसन्।
- (iii) चटकः स्वकर्मणि व्यग्रः आसीत्।

प्र.15 अशुद्धकारक वाक्यानां शुद्धिः करणीयाः - (कोऽपि द्वे)

(2)

- (i) गणेशं नमः।
- (ii) रामः पुस्तकं पठसि।
- (iii) वृक्षं पत्राणि पतन्ति।

प्र.16 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत -

(3)

पुरा कस्मिंश्चिद् ग्रामे एका निर्धना वृद्धा स्त्री न्यवसत्। तस्याः च एका दुहिता विनम्रा मनोहरा चासीत्। एकदा माता स्थात्यां तण्डुलान् निक्षिप्य पुत्रीम् आदिशत्- 'सूर्यातपे तण्डुलान् खगेभ्यो रक्ष'। किञ्चित् कालादनन्तरम् एको विचित्रः काकः समुड्डीय तस्याः समीपम् अगच्छत्। नैतादृशः स्वर्णपक्षो रजतचञ्चुः स्वर्णकाकस्तया पूर्वं दृष्टः। तं तण्डुलान् खादन्तं हसन्तञ्च विलोक्य बालिका रोदितुमारब्धा।

- (i) ग्रामे का न्यवसत्?
- (ii) दुहिता कीदृशी आसीत्?
- (iii) माता पुत्रीं किम् आदिशत्?

अथवा

तस्य च गृहे लौहघटिता पूर्वपुरुषोपार्जिता तुला आसीत्। तां च कस्यचित् श्रेष्ठिनो गृहे निक्षेपमृतां कृत्वा देशान्तरं प्रस्थितः। ततः सुचिरं कालं देशान्तरं यथेच्छया भ्रान्त्वा पुनः स्वपुरम् आगत्य तं श्रेष्ठिनम् अवदत् "भो श्रेष्ठिन्! दीयतां मे सा निक्षेपतुला" सोऽवदत् - 'भो! नास्ति सा, त्वदीया तुला मूषकैः भक्षिता।'

- (i) तुला कीदृशी आसीत्?
- (ii) तुला कैः भक्षिता आसीत्?
- (iii) वणिकपुत्रः कुत्र प्रस्थितः?

प्र 17 अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत -

(3)

वृत्तं यत्नेन संरक्षेद्, वित्तमेति च याति च।

अक्षीणो वित्ततः क्षीणो, वृत्तस्तु हतो हतः॥

- (i) किं यत्नेन संरक्षेद्?
- (ii) कस्मात् क्षीणः मानवः हतः?
- (iii) कं येति याति च?

अथवा

प्रियवाक्य प्रदानेन, सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः।

तस्मात् तदेव वक्तव्यं, वचने का दरिद्रता॥

- (i) जन्तवः केन तुष्यन्ति?
- (ii) किं वाक्यं वक्तव्यम्?
- (iii) "तस्मात्" पदे किं वचनम् अस्ति?

प्र 18 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत -

(3)

मल्लिका - भोः! अत्र पूजनं न भविष्यति। अहं स्वसखीभिः सह श्वः प्रातः काशीविश्वनाथ

-मन्दिरं गमिष्यामि, तत्र गंगास्नानं धर्मयात्राञ्च वयं करिष्यामः।

चन्दनः - सखिभिः सह! न मया सह!

मल्लिका - आम्। चम्पा, गौरी, माया, मोहनी, कपिलादयः सर्वाः गच्छन्ति। अतः, मया सह तवागमनस्य औचित्यं नास्ति। वयं सप्ताहान्ते प्रत्यागमिष्यामः। तावत्, गृह-व्यवस्थां, धेनोः दुग्धदोहन-व्यवस्थाञ्च परिपालय।

- (i) मल्लिका पूजार्थं सखीभिः सह कुत्र गच्छति स्म?
- (ii) कस्याः दुग्धदोहनम् परिपालय?
- (iii) मल्लिका सखीभिः सह कदा प्रत्यागमिष्यति?

अथवा

चन्दनः – नमस्करोमि तात! पञ्चदश घटान् इच्छामि। किं दास्यसि?

देवेशः – कथं न? विक्रयणाय एव एते। गृहाण घटान्। पञ्चाशदुत्तरैकशतं रूप्यकाणि च देहि।

चन्दनः – साधु! परं मूल्यं तु विक्रीय एव दातुं शक्यते।

देवेशः – क्षम्यतां पुत्र! मूल्यं विना तु एकमपि घटं न दास्यामि।

मल्लिका – (स्वाभूषणं दातुमिच्छति) तात! यदि अधुनैव मूल्यम् आवश्यकं तर्हि, गृहाण एतत् आभूषणम्।

(i) चन्दनः कति घटान् इच्छति?

(ii) देवेशः कं विना एकमपि घटं न दास्यति?

(iii) मल्लिका किं दातुम् इच्छति?

प्र.19 पाठगतप्रदत्तशब्दैः त्रीणि रिक्तस्थानानि पूरयत् –

(3)

(घटं, वृद्धा, गुणाः, सर्वरत्नभूमिः)

(i) हिमवान् नाम ..... नगेन्द्रः।

(ii) गुणः गुणज्ञेषु.....भवन्ति।

(iii) एका निर्धना .....स्त्री न्यवसत्।

(iv) कुम्भकारः .....रचयति।

प्र.20 प्रश्नपत्रे समागतान् श्लोकान् विहाय स्वपाठ्यपुस्तकस्य सुभाषितद्वयं लिखत।

(4)

प्र.21 स्वस्य प्राचार्यस्य कृते अवकाशार्थम् एकं प्रार्थनापत्रं संस्कृतभाषायां लिखत।

(4)

अथवा

स्वमित्रम् एकम् आमन्त्रणपत्रं संस्कृतभाषायां लिखत ।

प्र.22 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं सम्यक् पठित्वा चत्वारणां प्रश्नानाम् उत्तराणि
संस्कृतभाषायां लिखत - (4)

आदिगुरोः शङ्कराचार्यस्य जन्म केरलप्रान्ते 'कालडी' ग्रामे अभवत् । तस्य पितुः नाम शिवगुरुः
मातुः च नाम आर्याम्बा आसीत् । तस्य पिता तस्य जन्मनः पूर्वमेव मृतः । तस्य माता एव
पुत्रस्य पालनं पोषणं अकरोत् । जन्मना एव सः प्रतिभा सम्पन्नः आसीत् । अतः स एव
कुलोचिताः समस्ताः विद्या सपदि श्व अधीतवान् ।

- (i) शङ्कराचार्यस्य जन्मस्थानं कुत्र वर्तते?
- (ii) शङ्कराचार्यस्य पितुः नाम किम् आसीत्?
- (iii) माता कस्य पालनं पोषणम् अकरोत्?
- (iv) 'कालडी' ग्रामः कस्मिन् प्रान्ते आसीत्?
- (v) कः जन्मना एव प्रतिभा सम्पन्नः आसीत्?

प्र.23 अधोलिखितेषु एकं विषयम् अधिकृत्य शतशब्देषु निबंधं लेखनं संस्कृतभाषायां लिखत - (4)

- (i) संस्कृत भाषयाः महत्त्वम्
- (ii) परोपकारः
- (iii) महाकविः कालिदासः
- (iv) अस्माकं देशः